

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

Ο Ερωτόκριτος του Βιτσέντζου Κορνάρου, αυτό το αριστουργηματικό ποίημα της ώριμης κρητικής λογοτεχνίας του 17ου αιώνα, αποτελεί **μια πρόκληση για μας, τους εφήβους του σήμερα.**

Είναι αλήθεια πως η **ενασχόληση με τη λογοτεχνία**, στην εποχή της **κυριαρχίας της εικόνας**, παρουσιάζει **σοβαρές δυσκολίες**. Το βιβλίο, αντιμέτωπο με την οθόνη του υπολογιστή ή τις εφαρμογές του κινητού τηλεφώνου, συνήθως έχει εκ των προτέρων χάσει τη μάχη. Υπάρχουν, ωστόσο, περιπτώσεις, στις οποίες **αυτή η δυσσίωση πρόβλεψη ανατρέπεται**. Και αυτό συνέβη σε μας, με τη μελέτη του Ερωτόκριτου.

Το πρώτο στοιχείο που ερωτεύεται κανείς στον Ερωτόκριτο είναι αυτή η **θαυμάσια ισορροπία της μορφής και του περιεχομένου**: ο στίχος κυλάει αβίαστα, υποταγμένος στην έμπνευση και στη δύναμη της έκφρασης του ποιητή, υπηρετώντας με αυτόν τον τρόπο την **εναλλαγή των 2 κυρίαρχων θεματικών κύκλων του έργου**: του κύκλου του έρωτα και του κύκλου του πολέμου.

Του κύκλου τα γυρίσματα, π' ανεβοκατεβαίνου,
 και του τροχού, π' ώρες ψηλά κι ώρες στα βάθη πηαίνου,
 με του καιρού τ' αλλάματα, π' αναπαημό δεν έχου,
 μα στο καλό κι εις το κακό περιπατού και τρέχου,
και των αρμάτων οι ταραχές, όχθριτες και τα βάρη,
του έρωτα οι μπόρες και τση φιλιάς η χάρι ... (στ. Α1 - 6)

Ταυτόχρονα, το **αέναο της ροής και της μεταβολής των ανθρωπίνων** επιβάλλει με εναλλαγές την **επάνοδο του καλού και του κακού** στη ζωή των κοινωνιών του ανθρώπου. Και είναι αλήθεια πως τα λόγια του ποιητή **ηχούν παρηγορητικά σήμερα** μέσα στο κλίμα της **συλλογικής μας θλίψης**:

Άφισ τση μήνες να διαβού, το χρόνο να περάση,
τ' άγρια θεριά μερώνονται με τον καιρό στα δάση·

**με τον καιρό τα δύσκολα και τα βαριά αλαφραίνουν,
οι ανάγκες, πάθη κι αρρωστιές γιατρεύγονται και γιαίνουν·**

με τον καιρό οι αναιμικές κι οι ταραχές σκολάζου
και τα ζεστά κρυαίνουνσι, τα μαργωμένα βράζου·

**με τον καιρόν οι συννεφιάς παύγουσι κι οι αντάρες
κι ευκές μεγάλες γίνονται με τον καιρό οι κατάρες (Γ 1629-1636)**

Η εξάισια γλώσσα του ποιήματος αναδεικνύει με ακρίβεια το όραμα του ποιητή : να εξηγήσει **τους νόμους που διέπουν τη λειτουργία του κόσμου και ν' αναδείξει τις μεγάλες αξίες της ζωής, με όχημα μια ιστορία αγάπης .**

Ο έρωτας, ο πραγματικός έρωτας, βρίσκει στον Ερωτόκριτο τον τρόπο να επικρατήσει και να πετύχει τα αδύνατα, όπως την υπέρβαση των κοινωνικών αντιθέσεων που χωρίζουν τους δύο νέους. Πώς θα μπορούσε κανείς να μη συμφωνήσει με τον ποιητή για την ομορφιά του ζωοδότη έρωτα που έχει τη δύναμη να μεταμορφώνει σε όλες τις εποχές την πεζή καθημερινότητα του ανθρώπου ;

Οπού χε δει **όμορφο δεντρό, με τ' άνθη στολισμένο**

είν' τσ' **Αρετούσας το κορμί, τ' ομορφοκαμωμένο·**

οπού 'χε δει **τα λούλουδα τα κοκκινοβαμμένα,**

ήλεγε· « Έτσι **τα χείλη τση και τση Κεράς μου** εμένα » (Α 115-118)

Οι παρατηρήσεις του Κορνάρου , διατυπωμένες συνήθως με τη μορφή γνωμών και παροιμιών, εστιάζουν **στην ομορφιά της ζωής , ενώ συγχρόνως εκπέμπουν την κατάφαση στα ιδανικά της, ιδανικά που πηγάζουν από τις αξίες του ανθρωπισμού του. Ενός διαχρονικά επίκαιρου ανθρωπισμού που έχει τις ρίζες του στην Αναγέννηση . Ο ποιητής έρχεται να μάς θυμίσει πως η ομορφιά της ζωής βρίσκεται στη γνώση μας για το μεταβλητό και το εφήμερο του βίου και μάς καλεί να τη ζήσουμε, αναζητώντας την ουσία της :**

Όποιος τση μεγαλότητες ζητά ετουνού του Κόσμου,
 και δε γνωρίζει, πως επά διαβάτης είν' του δρόμου,
 μα ρέμπεται στες Αφεντιές, στα πλούτη του καυχάται,
 εγώ άγνωστον τονέ κρατώ, και πελελός λογάται.

**Τούτά ναι ανθοί και λούλουδα, διαβαίνουν και περνούσι,
 και μεταλλάσσουν τα οι καιροί, συχνιά τα καταλούσι.**

Σαν το γυαλί ραγίζονται, σαν τον καπνό διαβαίνουν,

ποτέ δε στέκου' ασάλευτα, μα πιαλούν και πηαίνουν. (Δ 601 - 608)

Ο ανθρωπισμός του Ερωτόκριτου δεν εστιάζει μονάχα στην προβολή του ατομικού ,
 αλλά αποσκοπεί **παράλληλα στην επίτευξη του συλλογικού καλού**: έτσι, ο
 Ερωτόκριτος **θα διακινδυνέψει τη ζωή του** με κίνητρο την ευόδωση της αγάπης
 του, ταυτόχρονα όμως στοχεύει **στη σωτηρία του συνόλου**. Και είναι γεγονός πως
 η **αρετή της συλλογικότητας έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για την επιβίωση ενός λαού**
 σε κάθε εποχή, μα ιδίως στους δύσκολους καιρούς που διανύουμε σήμερα.

Γρικά το κι ο Ρωτόκριτος και στέκει και λογιάζει,

η Αγάπη οπού 'χε τσ' Αρετής να πάγει τονέ βιάζει,

και μπιστικά, σα δουλευτής, **τση Χώρας να βουηθήσει,**

κι ανέ μπορεί **το Ρήγα του να κάμει να νικήσει.**

Μ' όλο οπού τον ήδιωξε, κατέχει και γνωρίζει,

πως είναι Κύρης εκεινής που την καρδιά του ορίζει.

Με κάποια ολπίδα εκίνησε, στο λογισμόν του βάνει,

μ' ένα του Αφέντην κι οχουθρό Φιλιάν κι Αγάπην πιάνει.

Αποφασίζει να σταθεί απόξω του φουστάτου,

κι ωσάν ιδεί το Ρήγα του να βγει με τ' άλογά του,

εις το φουσάτο το ζιμιό ωσάν πουλί να σώσει,
κι όσους μπορεί από τους οχτρούς να ρίξει, να σκοτώσει,
κι ολημερνίς να πολεμά,κι απόκεις να μισεύγει,
και ρόγα μηδέ πλέρωμα ποτές να μη γυρεύγει (Δ 873 - 888)

Εντυπωσιάζεται κανείς, διαβάζοντας εκτός των άλλων στο έργο του Κορνάρου για **τη δύναμη του ανθρώπου να διαμορφώσει ο ίδιος την ατομική πορεία του**, μιαν άποψη που τόσο συχνά τη συναντήσαμε **και στον Όμηρο**. Η νένα της Αρετούσας, μια γυναίκα του λαού, λειτουργεί συχνά ως προφήτισσα, εξηγώντας τους οιωνούς της φύσης, ή όσους προμηνύουν τα όνειρα. Δεν χάνει την ευκαιρία, ωστόσο, όταν η περίσταση το απαιτεί, να ξεδιπλώσει **τον θαυμαστό πλούτο της λαϊκής θυμοσοφίας**, τονίζοντας την αρχή της ευθύνης του ανθρώπου για τις πράξεις του :

Ο άνθρωπος κάνει του κορμιού εκείνον οπού θέλει,
έτσι καλό σαν και κακόν, όχι και να του μέλλει.
 Δεν είναι επά μελλούμενα, **μηδ' όνειρα έχουν χάρη,**
να φέρουσιν τον άνθρωπο σε βάσανα και βάρη.
Ως στρώσει το κλινάριν του , ο κάθε εις κοιμάται,
 και πελελό τον κράζουσι, ταύτα όποιος τα δηγάται (Δ 139 - 144)

Στον Ερωτόκριτο παρατηρούμε ότι **ο άνθρωπος, η φύση και η κοινωνία** βρίσκονται σε μια θαυμαστή **ισορροπία**. Έτσι, οι δύο νέοι και ο έρωτάς τους θα δικαιωθούν πρώτα ηθικά ξεπερνώντας τα εμπόδια που τους χωρίζουν, η ένωσή τους ωστόσο θα γίνει πραγματικότητα, μόνο όταν ξεπεραστεί και η αντίθεση του κοινωνικού περιβάλλοντος, όταν δηλαδή η Αρετούσα θα έχει αποσπάσει και τη συγκατάθεση των γονέων της. Η Αρετούσα έρχεται να μάς μιλήσει για τους **στενούς δεσμούς** που ενώνουν **την οικογένεια του μεσογειακού χώρου**, εκφράζοντας **ζωντανές και αδιαμφισβήτητες αλήθειες** :

**Γονέοι, οπού μ' εσπείρετε, κι από τα κόκαλά σας
 επήρα, κι απ' το αίμα σας, κι από την αναπνιά σας,
 έχω κανάκια σπλαχνικά, Κύρη μου και Μητέρα,
 οπού λιγώνομαι να δω, να ξημερώσει η μέρα,
 να'ρθω να σάς αγκαλιαστώ, να βρίσκομαι κοντά σας,
 να σας βοηθώ σ' τσ' ανημποριές, κ' εδά στα γερατειά σας (Δ 309 - 314)**

Ο ποιητής του Ερωτόκριτου γνωρίζει άριστα να χειρίζεται τον λόγο. Με τη φωνή της Αρετούσας τον ακούμε να μάς μιλά **για τη δύναμη της γλώσσας** . Κι εμείς, νιώθουμε πως **μάς κλείνει το μάτι**, καθώς πολύ καλά το γνωρίζουμε, πως **η δύναμη του λόγου, η δύναμη τελικά της σκέψης**, είναι καθοριστικό στοιχείο για τη διαμόρφωση **της ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου** .Ο ποιητής κι η εποχή του, η εποχή της Αναγέννησης, μάς έδειξαν πως **ο δρόμος της αυτοπραγμάτωσης περνάει μέσα από τη γνώση και την προσωπική καλλιέργεια**, τελικά μέσα από **την παιδεία** - κι αυτό οφείλουμε να το θυμόμαστε και να το έχουμε πάντα κατά νου :

**Απ' ό,τι κάλλη έχει άνθρωπος, τα λόγια έχουν τη χάρη
 να κάμουςι κάθε καρδιά παρηγοριά να πάρει·
 κι οπού κατέχει να μιλεί με γνώση και με τρόπο,
 κάνει και κλαίσι και γελού τα μάτια των ανθρώπω (Α 887-890)**